

Scriverile Noului Testament

Ciprian-Flavius Terinte

SCRIERILE Noului Testament

CONTEXT | CANON | CONȚINUT

RISOPRINT
Cluj-Napoca • 2016

CASACĂRȚII
Oradea, 2016

Copyright © 2016 Ciprian-Flavius Terinte

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă sub nicio formă, prin niciun mijloc mecanic sau electronic sau stocată într-o bază de date fără acordul prealabil, în scris, al autorului.

Scrierile Noului Testament. Context. Canon. Conținut

de Ciprian-Flavius Terinte

Prezenta ediție este publicată, în parteneriat, de editura RISOPRINT, Cluj-Napoca și editura Casa Cărții, Oradea.

Editura RISOPRINT este recunoscută de CNCS (Consiliul Național al Cercetării Științifice).

Opiniile exprimate în această carte aparțin autorului și nu reprezintă punctul de vedere al Editurii Risoprint. Autorul își asumă întreaga responsabilitate pentru forma și conținutul cărții și se obligă să respecte toate legile privind dreptul de autor.

www.risoprint.ro

www.cncs-uefiscdi.ro

Director editură Risoprint: Gheorghe Pop

Consilier editorial Risoprint: Voichița-Maria Clinci

Casa Cărții

OP 2, CP 30,

410670, Oradea

Tel./Fax: 0259-469 057; 0359-800761; 0728-874975

E-mail: info@ecasacartii.ro

www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Terinte, Ciprian-Flavius

Scrierile Noului Testament : context, canon, conținut /
Ciprian-Flavius Terinte. - Cluj-Napoca : Risoprint ; Oradea :
Casa Cărții, 2016

Conține bibliografie

ISBN 978-973-53-1874-1

ISBN 978-606-732-065-7

225.07

Editarea: Lavinia Filipaș

Corectura și tehnoredactarea: Timeia Pop

Coperta: Marius Bonce

Tiparul executat la Metropolis srl, str. Nicolae Jiga 31, Oradea

Tel./Fax: 0259-472 640

Cuprins

Introducere	6
Partea I. Istoria epocii Noului Testament	
1. Iudaismul epocii Noului Testament	13
<i>Statul evreu</i>	13
<i>Grupări iudaice în epoca Noului Testament</i>	17
<i>Instituții iudaice din epoca Noului Testament</i>	22
<i>Doctrină fundamentale ale iudaismului celui de-al Doilea Templu</i>	24
2. Lumea greco-romană a Noului Testament	27
<i>Împărații romani din epoca Noului Testament</i>	27
<i>Principalele curente filosofice ale lumii greco-romane</i>	29
<i>Aspecte sociale ale lumii greco-romane</i>	32
<i>Religii ale lumii greco-romane</i>	37
Partea a II-a. Istoria textului Noului Testament și critica textuală	
3. Transmiterea textelor Noului Testament	49
<i>Copierea scrierilor Noului Testament</i>	49
<i>Ediții ale textului grecesc al Noului Testament</i>	51
4. Materialele criticii textuale a Noului Testament	54
<i>Manuscrisele grecești ale Noului Testament</i>	54
<i>Traduceri (versiuni) antice ale Noului Testament</i>	55
<i>Citate patristice din Noul Testament</i>	55
5. Principalele criterii de reconstituire a textului Noului Testament .	57
6. Scrierea textelor originale ale Noului Testament	60
Partea a III-a. Istoria formării canonului Noului Testament	
7. Creștinismul timpuriu – cadru al formării canonului Noului Testament	65
<i>Creștinii evrei adoptiونيști</i>	66
<i>Creștinii marcioniști</i>	67
<i>Creștinii gnostici</i>	68
<i>Creștinii protoortodocși</i>	70
8. Integrarea evangheliilor sinoptice în canonul Noului Testament .	71
<i>Formarea tradiției orale</i>	71
<i>De la tradiția orală la evangheliile scrise</i>	74
<i>Problema sinoptică</i>	75
<i>Strângerea evangheliilor în colecție</i>	79
<i>Evanghelia ca gen literar</i>	81

9. Integrarea epistolelor pauline în canonul Noului Testament	83
<i>Ipoteze privind colectarea epistolelor pauline</i>	83
<i>Mărturii ale colectării epistolelor pauline</i>	85
10. Integrarea celorlalte scrieri nou-testamentare în canon	86
<i>Epistolele generale și Epistola către evrei</i>	86
<i>Apocalipsa lui Ioan</i>	87
11. Criteriile canonicității	88
<i>Apostolicitatea</i>	88
<i>Folosirea liturgică și didactică</i>	89
<i>Eficacitatea în combaterea ereziilor</i>	89
<i>Concluzii</i>	90

Partea a IV-a. Scrierile Noului Testament

12. Evangheliile și Faptele apostolilor	93
<i>Evanghelia după Marcu</i>	93
<i>Evanghelia după Matei</i>	101
<i>Evanghelia după Luca</i>	111
<i>Faptele apostolilor</i>	117
<i>Evanghelia după Ioan</i>	128
13. Epistolele apostolului Pavel	136
<i>Viața și lucrarea apostolului Pavel – schiță biografică</i>	136
<i>Surse folosite de apostolul Pavel în scrierea epistolelor sale</i>	139
<i>Epistolele apostolului Pavel către tesaloniceni</i>	140
<i>Epistola apostolului Pavel către galateni</i>	147
<i>Epistola întâi a apostolului Pavel către corinteni</i>	152
<i>A doua epistolă a apostolului Pavel către corinteni</i>	163
<i>Epistola apostolului Pavel către romani</i>	167
<i>Epistola apostolului Pavel către filipeni</i>	177
<i>Epistolele apostolului Pavel către coloseni și Filimon</i>	184
<i>Epistola apostolului Pavel către efeseni</i>	193
<i>Epistolele pastorale ale apostolului Pavel</i>	203
14. Epistola către evrei și epistolele generale	214
<i>Epistola către evrei</i>	214
<i>Epistola lui Iacov</i>	222
<i>Epistola 1 Petru</i>	227
<i>Epistola lui Iuda</i>	237
<i>Epistola 2 Petru</i>	241
15. Epistolele și Apocalipsa lui Ioan	245
<i>Paternitatea epistolelor ioaneice</i>	245
<i>Epistola întâi a lui Ioan</i>	247
<i>A doua epistolă a lui Ioan</i>	250
<i>A treia epistolă a lui Ioan</i>	251
<i>Apocalipsa lui Ioan</i>	252
Bibliografie pentru aprofundare	259

Introducere

Scriitorii sacri ai Noului Testament au fost inspirați de Duhul Sfânt să scrie într-o perioadă istorică foarte îndepărtată de cea în care trăim noi. Gândirea, credințele și obiceiurile oamenilor erau diferite de ale noastre; societatea era stratificată diferit. În primul ei secol de existență, Biserica s-a văzut nevoită să-și contureze ferm învățătura apostolică și apoi să-și articuleze clar crezul. Prin urmare, pentru a interpreta corect ce s-a scris atunci, trebuie studiat mai întâi contextul în care au fost produse aceste texte. De aceea, am considerat potrivit ca volumul de față să conțină în prima sa parte informații privind epoca în care au apărut, sub inspirația Duhului Sfânt, scrierile Noului Testament.

Să presupunem că am dori să deslușim învățătura unui text precum 1 Corinteni 8:1–13, prin care apostolul Pavel le clarifică destinatarilor săi inițiali problema cărnii rămase de la jertfe. Este clar că nu era vorba despre jertfele evreilor, poruncite de Dumnezeu în Vechiul Testament, de aceea o primă serie de întrebări ar fi: *Despre ce jertfe era vorba? Cui îi erau aduse acele jertfe? Cine erau cei care aduceau jertfe, unde și de ce le aduceau? Ce legătură aveau creștinii cu aceste jertfe?* Apostolul Pavel spune că nu toți au cunoștința existenței unui singur Dumnezeu și de aceea, mâncând din această carne, cugetul lor este întinat (1 Cor. 8:7). *Cum se făcea că acești creștini nu aveau cunoștințe elementare despre monoteismul iudeo-creștin?* Pentru a ajunge la mesajul scriitorului biblic din acest text, trebuie să răspundem corect la toate aceste întrebări și la multe altele de acest fel. Dar răspunsurile, nefiindu-ne date în text, trebuie căutate printr-un studiu atent al *mentalităților religioase* din societatea greco-romană a secolului I.

În cărțile istorice ale NT întâlnim însă și personaje ale căror fapte trebuie să le înțelegem corect, pentru a interpreta narațiunile în care apar. În descrierea nașterii și copilăriei Mântuitorului din Matei 1–2, apare un personaj malefic numit Irod. *Cine era acest Irod și cum domnea el în condițiile în care Țara Sfântă era ocupată de romani? Ce l-a făcut să devină atât de crud, încât să omoare niște copii nevinoși? Era prima lui faptă de acest fel*

sau una dintre multe altele? De ce s-a temut Iosif și de fiul acestuia, Arhelau? Ioan Botezătorul a fost executat la porunca unui rege numit Irod (Mt. 14:1–11). La procesul Mântuitorului apare din nou un personaj cu acest nume (Luca 23:7–15), iar Iacov este executat la porunca unui rege tot cu numele de Irod (Fapte 12:12). Este vorba de unul și același Irod sau sunt mai multe personaje biblice cu acest nume? Răspunsurile corecte pot fi date numai prin *studiul iudaismului din epoca Noului Testament*.

Dar, pe lângă mentalitățile religioase și realitățile istorice ale epocii Noului Testament, este necesară și studierea *aspectelor sociale* caracteristice acelei perioade. În Faptele apostolilor 16:13–15 este descrisă pe scurt convertirea Lidiei, după care au fost botezați „ea și casa ei”. *Dar cine făcea parte din casa ei? Cum s-a putut ca toți cei din casa Lidiei, numai datorită convertirii ei, fără să mai stea pe gânduri, să fie botezați și ei? Dacă se vorbește despre „casa” Lidiei, ce rol a jucat soțul ei în tot acest episod? Apoi, în versetele 32–33 ale aceluiași capitol 16 din Faptele apostolilor se spune că Pavel și Sila au vestit Evanghelia temnicerului din Filipi „și tuturor celor din casa lui”, apoi a fost botezat el „și toți ai lui”. Cine erau cei din casa lui? Era vorba doar despre soția și copiii lui sau despre familia largită? Ce înțelegeau oamenii prin familie, la vremea respectivă?*

În Partea a II-a a acestei cărți ne vom îndrepta atenția către istoria textului Noului Testament. Orice creștin citește Biblia ca pe Cuvântul lui Dumnezeu. Dar ceea ce face ca această carte nemuritoare să fie Cuvântul lui Dumnezeu este inspirația divină a fiecăreia dintre scrierile ei. Când vine vorba despre Noul Testament, istoricii ne vor aduce în atenție două adevăruri tulburătoare. În primul rând, până în prezent nu au fost descoperite manuscrisele originale ale Noului Testament; există doar copii relativ târzii ale documentelor originale. În al doilea rând au fost descoperite aproximativ 2800 de manuscrise ale Noului Testament, iar dintre acestea nici măcar două nu sunt identice între ele. Întrebarea deconcertantă care i s-ar putea adresa credinciosului creștin este: *Dacă Dumnezeu a inspirat scrierea textelor Noului Testament, care dintre aceste copii este mai aproape de cele inspirate?* Mulți dintre creștinii practicanți știu că Noul Testament a fost scris inițial în limba greacă veche, apoi a fost tradus în limbile moderne. *Dar cum s-a format acest Nou Testament în limba greacă, dacă există atât de multe variante textuale? Care dintre acestea a fost tradusă în limbile moderne?* La întrebări ca acestea vom încerca să răspundem în partea a doua a acestui volum, pentru a-l ajuta pe cititor să-și formeze o convingere coerentă și clară asupra inspirației divine a Noului Testament, care să nu demită obscurantist interacțiunea cu realitatea dovedită științific.

Dar convingerile creștine privitoare la inspirația Sfințelor Scripturi sunt puse la îndoială tot mai frecvent de exponenții vocali ai secularismului contemporan, prin anumite încercări de subminare a legitimității canonului Noului Testament. Din când în când, atât prin intermediul textului tipărit, cât și prin filme documentare, este adusă în atenția publicului realitatea că în primii 150 de ani ai erei noastre erau multe alte scrieri pe care creștinii le considerau sacre, pe lângă cele douăzeci și șapte care au intrat în canonul Noului Testament. *Care au fost criteriile pe baza cărora unele dintre aceste scrieri au fost admise în colecția numită „Noul Testament”, iar altele au fost lăsate pe din afară?* Convingerea unora dintre istoricii care studiază fenomenul este aceea că Noul Testament, așa cum îl avem azi, este produsul unor conjuncturi politice și ecleziastice din epoca primelor patru secole – din care nu lipseau intrigile, rivalitățile și uneltirile –, și nu rodul inspirației și al călăuzirii divine. De aceea, ne propunem ca în Partea a III-a a volumului să urmărim reperiile istorice majore ale procesului de alcătuire a canonului Noului Testament. Astfel vom observa că, deși lucrarea întocmirii canonului a fost una evolutivă, ea a fost, în același timp, și una sinergică: Dumnezeu a împletit în acest proces sinuos harul inspirației și al călăuzirii divine cu virtuțile și osârdia oamenilor de a săvârși lucrarea voii dumnezeiești.

Abia în Partea a IV-a a acestei lucrări vom aborda isagogic scrierile Noului Testament. Dorim să-i descriem cititorului mai întâi câteva elemente din fundalul cultural-istoric al fiecărei scrieri nou-testamentare, care îl vor ajuta să înțeleagă resorturile ce l-au animat pe scriitorul biblic să aștearnă pe hârtie, sub călăuzirea Duhului Sfânt, cuvintele pe care astăzi le citim. Plecăm în acest demers de la premisa elementară că niciunul dintre scriitorii sacri nu a scris doar pentru a lăsa în urma sa o lucrare teologică, pentru că niciunul nu s-a așteptat ca scrierea lui să rămână peste veacuri. Scriitorii inspirați și-au conceput lucrările în funcție de nevoile unei comunități, având mereu în minte problemele cu care se confruntau respectivele biserici. Așa, bunăoară, le-a scris apostolul Pavel corintienilor în 1 Corinteni 1:18–2:16 despre zădărnicia înțelepciunii speculative a filosofilor pentru înțelegerea și dobândirea mântuirii. *Ce rost avea această demonstrație? Predica oare apostolul neamurilor un „Hristos împotriva culturii”¹?*

Cunoașterea acestor aspecte de fundal nu reprezintă scopul ultim al demersului nostru. Studiul introductiv al Noului Testament are drept obiectiv și conturarea unei imagini de ansamblu asupra conținutului

¹ Expresia îi aparține reputatului teolog H. Richard Niebuhr (*Christ and Culture*, New York, Harper Collins, 2001).

teologic al fiecărei scrieri nou-testamentare. Această finalitate prezintă o importanță deosebită pentru cercetătorul Sfințelor Scripturi, în vederea înțelegerii nu doar a condițiilor în care a apărut scrierea biblică, ci, mai mult, a mesajului transmis de autorii biblici inspirați de Duhul Sfânt. Astfel, odată ce am căpătat răspunsuri la eventualele întrebări pe care le-am avea în minte, înaintăm spre dobândirea unei mentalități biblice, pe care apostolul Pavel o numea „gândul lui Hristos” (Flp. 2:5). De asemenea, pentru a se ajunge la semnificațiile profunde ale textului inspirat, este foarte importantă cunoașterea firului argumentativ al scriitorului sacru, iar fragmentul supus studiului să fie analizat ca segment al unei idei teologice de ansamblu revelate autorului biblic. De exemplu, mulți cititori ai Scripturii au impresia că tema Pildei fiului risipitor (Luca 15:11–32) este fie dragostea Tatălui ceresc, fie pericolul depărtării de Dumnezeu printr-o viață desfrânată. Desigur că aceste teme se regăsesc în text, dar niciuna dintre ele nu reprezintă tema principală a pildei. Dacă ținem cont însă de contextul și firul argumentativ al capitolului 15 din Evanghelia după Luca, vom realiza că tema tuturor celor trei pilde din acest capitol este *bucuria regăsirii a ceea ce fusese pierdut*. Așadar, prin Pilda fiului risipitor Mântuitorul le spunea fariseilor și cărturarilor care cărteau văzându-L în compania păcătoșilor că, din moment ce Dumnezeu Se bucură de recuperarea celor pierduți, și oamenii care-L cunosc ar trebui să facă la fel.

Scrierile nou-testamentare vor fi grupate în funcție de genul literar în care se înscriu, iar în cadrul acestor categorii vor fi abordate în ordinea în care se presupune că au fost scrise. Având în vedere că vom privi panoramic istoria epocii Noului Testament, istoria textului, istoria canonului și toate cele douăzeci și șapte de scrieri ale Noului Testament, vom veni în contact cu o multitudine de probleme isagogice, exegetice și teologice, pentru elucidarea cărora a curs multă cerneală de-a lungul timpului. Lista bibliografică nu poate reflecta această complexitate uluitoare a problematicii reliefate de cercetarea Noului Testament. De aceea ea va cuprinde doar câteva titluri recomandate pentru aprofundare: introduceri în Noul Testament mai recente, dicționare biblice publicate în limba română și alte monografii care tratează subiecte de isagogie nou-testamentară. Ca public-țintă al cărții de față nu am avut în vedere în primul rând comunitatea cercetătorilor teologi, ci mai degrabă pe studenții teologi și pe cititorii Sfințelor Scripturi care își pun diverse întrebări cu privire la scrierile biblice. Prin urmare, am căutat să nu distragem atenția cititorului prin note bibliografice complexe și numeroase.

Partea I

Istoria epocii
Noului Testament

Iudaismul epocii Noului Testament

Statul evreu

Stăpânirea Ptolemeilor (322–198 î.H.)

După moartea lui Alexandru cel Mare (323 î.H.), imperiul său a fost împărțit între generalii lui: Ptolemeu Soter a luat Egiptul, iar Antigonus a ajuns stăpânitorul Siriei, fiind succedat de Seleucus I. Palestina a ajuns să fie râvnită de ambele mari puteri – Siria și Egipt – aflându-se când sub stăpânirea uneia, când sub stăpânirea celeilalte.

În timpul lui Ptolemeu Soter (367–283 î.H.), un grup de evrei a fost deportat în Alexandria (Egipt), unde i-au urmat apoi mulți alții, datorită oportunităților comerciale. Astfel, s-a format în Alexandria o numeroasă colonie de evrei, asimilați cu ușurință de egipteni datorită priceperii și hărniciei lor.

În Palestina însă, populația evreiască ajunsese foarte săracă în timpul dinastiei Ptolemeilor, din cauza impozitelor și mai ales a rapacității colecțiilor de impozite. În această perioadă, generația evreiască tânără a început să se familiarizeze cu limba și cultura greacă, renunțând treptat la iudaismul tradițional. În timpul lui Ptolemeu Philadelphus (285–246 î.H.), în Alexandria a fost tradus Vechiul Testament în limba greacă, traducere cunoscută sub numele de Septuaginta (LXX). Pe vremea Mântuitorului, Septuaginta era larg răspândită în comunitățile evreiești din lumea mediteraneană, iar mai târziu a devenit Biblia Bisericii primare.

Stăpânirea Seleucizilor (198–142 î.H.)

În paralel cu dezvoltarea Imperiului Ptolemaic în Egipt, creștea și influența dinastiei Seleucizilor în Siria, a cărei capitală era Antiohia. Sirienii

au încercat în repetate rânduri să cucerească Palestina, dar nu au reușit până în anul 198 î.H. Din 175 î.H., Seleucos a fost urmat la tron de fratele său, Antiochus al IV-lea, un rege excentric, care s-a autointitulat „Epiphanes” (cel arătat, revelat), dându-se drept zeu arătat oamenilor. Antiochus Epiphanes l-a numit ca mare-preot pe Iason, care a promis să contribuie cu sume mari la vistieria regală și să elenizeze Palestina. Cu acest scop a fost construită la Ierusalim chiar o arenă pentru jocuri, la care luau parte chiar și preoții evrei.

În 168 î.H., mâniat din cauza unei încercări eșuate de a invada Egiptul, Antiochus Epiphanes și-a revărsat furia asupra evreilor din Ierusalim, crezând că aceștia colaboraseră cu armata romană învingătoare. Pe mulți dintre ei i-a vândut ca sclavi, Templul a fost jefuit și consacrat cultului lui Zeus Olimpianul. Pe altar a fost ridicată o statuie a acestui zeu și a fost sacrificată o scroafă în cinstea lui, animal considerat necurat în iudaism. Celebrarea sărbătorilor păgâne a devenit obligatorie, iar iudaismul a fost interzis cu desăvârșire: erau executați toți cei care citeau Tora, iar circumcizia și respectarea Sabatului au fost interzise.

Scânteia care a declanșat o mare revoltă iudaică a fost gestul lui Matatia, un preot bătrân din satul Modein, care a omorât un trimis regal și un evreu care a vrut să aducă jertfă pe un altar păgân, după care a dărâmat altarul respectiv.

După moartea lui Matatia, lupta a fost continuată de fiul său, Iuda Macabeul. Acesta a câștigat victorie după victorie împotriva puternicei armate siriene, până când i-a izgonit pe cotropitori din Ierusalim. În 164 î.H., Templul a fost curățat, a fost ridicat un nou altar și a fost rededicat cultului lui Iahve.

La scurt timp după aceea, Antiochus a murit (164 î.H.), la fel și Iuda Macabeul (161 î.H.). Conducerea a fost însă preluată de fratele lui Iuda, Simon, în timpul căruia, regele seleucid Demetrios al II-lea a scutit Iudeea de tribut. În jurul anului 142 î.H., independența Iudeei a fost câștigată, iar lupta Macabeilor părea că a luat sfârșit.

Stăpânirea Hașmoneilor (167–37 î.H.)

Domnia Hașmoneilor începe cu Iuda Macabeul (167–161 î.H.), despre care am amintit mai sus. După obținerea independenței Iudeei, fratele său, Simon, a fost numit preot pe viață. Între 142 și 139 î.H., evreii s-au bucurat de prosperitate economică și religioasă. În urma unor lupte pentru putere, Ioan Hircan (135–104 î.H.) ajunge pe tronul statului evreu,

care cuprindea Iudeea, Idumeea (sud) și Samaria (nord). Demetrios al II-lea a fost detronat, iar succesorul său, Antiochus al VII-lea, a asediat Ierusalimul și le-a impus evreilor un tribut foarte greu. Dar lucrurile aveau să se schimbe când Antiochus al VII-lea a fost, la rândul său, detronat de părți, iar Demetrios a fost eliberat din exil. Acesta a revenit pe tronul Siriei și a recunoscut din nou suveranitatea Iudeei.

După moartea lui Ioan Hircan, țara a fost măcinată de luptele pentru putere dintre urmașii săi: Iuda Aristobulus, Alexandru Ianeus, Aristobulus al II-lea, Hircan al II-lea. Printr-o succesiune de lupte interne și revolte, sub oblăduirea Romei, interesată de acum de teritoriul Palestinei, Irod cel Mare ajunge prefect al Galileei. Așadar, în această perioadă, Palestina s-a zbatut într-un haos total, tulburată fiind mereu de revolte și războaie civile.

În anul 63 î.H., generalul roman Pompei a cucerit Palestina, aducând-o astfel sub dominație romană, situație în care avea să se afle și în perioada apariției scrierilor Noului Testament (secolul I d.H.).

Dinastia irodiană

Irod cel Mare (37–4 î.H.)

Prin vorbe înduplecătoare, Irod a obținut bunăvoința lui Antoniu și a lui Octavian, care l-au instalat ca rege al iudeilor în anul 37 î.H., când avea doar douăzeci și doi de ani.

Irod nu s-a bucurat niciodată de afecțiunea sau respectul supușilor săi iudei, care n-au încetat să-l considere un uzurpator din cauză că era idumeu (edomit). Romanii, în schimb, au apreciat abilitățile politice și caracterul energic al lui Irod, acordându-i statutul de *rex socius*, adică rege asociat sau aliat. El a întreținut bunăvoința protectorilor romani secătuiind țara prin impozite mari. De asemenea, pentru reumplerea vistieriei, ucidea periodic nobili evrei, cărora le confisca averile.

Cea mai măreață dintre ctitoriile sale a fost reconstruirea Templului din Ierusalim, care a început în anul 29 î.H. Lucrarea se va încheia abia în anul 63 d.H., adică puțin înainte de distrugerea sa completă în anul 70 d.H.

Irod a instaurat un regim de teroare, astfel că în istoria poporului iudeu a rămas ca un tiran sângeeros și chinuit de bănuieli. Cruzimea lui Irod se oglindește cum nu se poate mai bine în numeroasele execuții pe care le-a ordonat în propria sa familie. În anul 29 î.H. soția sa, Mariamne, avea să fie acuzată de complot împotriva lui Irod, condamnată și executată. În anul următor, Alexandra, mama Mariamnei, a avut aceeași

soartă. Cei doi fii ai săi de la Mariamne, Alexandru și Aristobulus, crescuți la Roma, au fost și ei uciși. Antipater, fratele lor vitreg, care complo-tase împotriva lor, este executat cu numai cinci zile înainte de moartea lui Irod. Octavian Augustus a afirmat la un moment dat că „este mai bine să fii porcul lui Irod decât fiul lui”. Alți patru fii ai lui Irod au murit din ordinul tatălui lor. Printre victimele lui Irod mai pot fi amintiți și doi cumnați ai săi, soți succesivi ai surorii sale Salomeea.

În Evanghelia după Matei (cap. 2), Irod ne este prezentat ca tiranul care-L urmărea pe pruncul Isus și care a poruncit uciderea copiilor din Betleem și din împrejurimi, pentru a-și proteja tronul. Trei dintre fiii lui Irod cel Mare l-au urmat, împărțindu-și domnia asupra Țării Sfinte.

Arhelau (4 î.H.–6 d.H.)

Unul dintre fiii lui Irod cel Mare a fost Arhelau, care în Evanghelia după Matei este amintit ca acela din cauza căruia Iosif, Maria și Isus, la întoarcerea lor din Egipt, nu se opresc în Iudeea, ci pleacă în nordul Țării Sfinte, stabilindu-se la Nazaret (Mt. 2:22–23). El a domnit peste Iudeea, Idumeea și Samaria. În urma unei plângeri a iudeilor și samaritenilor, Octavian l-a exilat în Galia, iar conducerea teritoriilor sale le-a revenit procuratorilor romani.

Irod Antipa (4 î.H.–39 d.H.)

Un alt fiu al lui Irod cel Mare a fost Irod Antipa, care a domnit peste Galileea și Perea (nordul Palestinei). El este cel care și-a repudiat soția pentru a se căsători cu Irodiada, fosta soție a fratelui său Filip. Irod Filip nu trebuie confundat cu tetrarhul Filip. Irod Filip era un frate vitreg al lui Irod Antipa, care locuia la Roma și era cetățean roman. Irod Antipa a cunoscut-o pe Irodiada în timpul unei șederi la Roma, găzduit fiind chiar de fratele său vitreg, Irod Filip. Ioan Botezătorul a denunțat cu vehemență și curaj (Mt. 14:3 și urm.) imoralitatea acestei fapte, ceea ce a dus la întemnițarea și, în cele din urmă, la executarea sa. Irod Antipa a sfârșit prin a fi exilat de Caligula, în Galia.

Ca moment semnificativ din viața sa, evangheliile relatează întâlnirea pe care a avut-o cu Isus, când i-a fost trimis de Pilat, ca să Îl judece (Luca 23:7 și urm.), precum și o caracterizare pe care i-o face Domnul Isus: „[...] spuneți *vulpilor aceleia*: «Iată că scot dracii și săvârșesc vindecări astăzi și mâine, iar a treia zi voi isprăvi»” (Luca 13:32).

Tetrarhul Filip (4 î.H.–34 d.H.)

Acest fiu al lui Irod cel Mare a avut o domnie pașnică între anii 4 î.H.–34 d.H. și a fost o excepție fericită în familia lui Irod. A fost un conducător

drept și cinstit, care a domnit peste Ituria și Trahonita (nord-estul Țării Sfinte). În Noul Testament este menționat doar în Luca 3:1.

Întrucât doi dintre nepoții lui Irod cel Mare sunt implicați în evenimente ale Bisericii primare consemnate în Noul Testament, îi amintim pe scurt și pe aceștia.

Irod Agripa I (37–44 d.H.)

Acesta a fost un nepot al lui Irod cel Mare și a practicat cu mult zel iudaismul, ceea ce a făcut din el un persecutor înverșunat al Bisericii. A primit inițial stăpânirea Galileei și Pereei. Prieten bun al lui Caligula, l-a convins pe acesta să nu-și înalțe statuia în Templul de la Ierusalim. Mai târziu a primit de la Claudiu și stăpânirea Iudeei și Samariei, deci regatul de altădată al lui Irod cel Mare.

Pentru a se face plăcut iudeilor, el dezlănțuie o persecuție împotriva tinerei biserici din Ierusalim, ucigându-l pe apostolul Iacov, fratele lui Ioan. A încercat să-l execute și pe Petru, dar acesta a fost eliberat de Dumnezeu în mod miraculos (Fapte 12:23). Irod Agripa I a murit subit la Cezareea, în anul 44 d.H., „mâncat de viermi” (Fapte 12:20–23).

Irod Agripa al II-lea (50–100 d.H.)

Acesta a fost fiul lui Irod Agripa I și a primit de la Nero stăpânirea teritoriilor de altădată ale tetrarhului Filip. Aflându-se cu soția sa, Berenice, la Cezareea, a fost invitat de magistratul roman Porcius Festus să-l asculte pe Pavel (Fapte 25, 26), înainte ca apostolul să fi fost trimis la Roma spre a fi judecat de cezar (Nero).

Grupări iudaice în epoca Noului Testament

Revenirea din exil și procesul de elenizare declanșat de Alexandru cel Mare (356–323 î.H.) au generat în spiritualitatea iudaică întrebarea: „Cine este adevăratul iudeu și cum mai poate fi respectată Legea?” Grupurile iudaice pe care le vom descrie mai jos au reprezentat încercări diferite de a răspunde la această întrebare.

Fariseii

Scurt istoric

Numele de „farisei” derivă de la ebraicul *pāraś*, care înseamnă „separat”, ei fiind fundamentaliștii iudaismului, care se fereau de orice